

Uşaq nəşrləri: dünənle sabah arasındakı yaddaş körpüsü

BALACALARA VƏ MƏKTƏBLİLƏRƏ ÜNVANLANAN DÖVRİ NƏŞRLƏRƏ BUGÜNKÜ MÜNASİBƏT ÜRƏKAÇAN DEYİL

Gələcəyə yol keçmişdən başlayır. Gələcəyimizi qurmaq üçün keçmişimizi yaşatmalı, qorunmalıyıq. Gələcəyimizi necə quracağımız təbii ki, keçmişimizi necə qoruyacağımızdan asılıdır.

Bu gün istənilən sahədə keçmiş-gələcək, qoca-gənc, köhnə-yeni, köhnə-kirli-yenilikçi antonimləri mübahisə predmetinə çevrilib. Bu antonimlərin sırasını təhsil sistemi və uşaqların intellekti müstəvisində bir az da genişləndirmək olar: süpürgə-mətbuat və "Göyərçin"- "Bala dili".

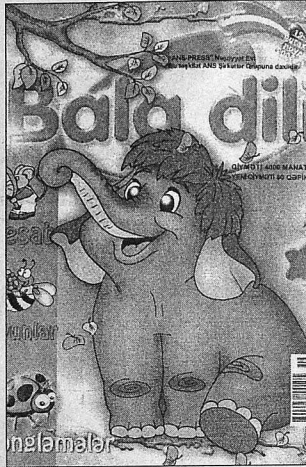
SÜPÜRGƏ-MƏTBUAT

Mövzu haqda söhbətə başlamazdan əvvəl qeyd etmək istərdik ki, dəyişən dünyamızda texnologiya özünün inkişaf səviyyəsinin piri nöqtəsinə çatmağa, mətbuatın həyatımızdakı rolu əvəzolunmazdır. Internet klublarından yayınmayan məktəblilər qəzet-jurnal köşklərinin qarşısında, yaxud kitabxanalarda görməyən mümkünşüzlüyünə baxmayaraq, orta məktəblərdə "süpürgə pulu", "fond pulu" adı altında yerli-yersiz pul yığıldığı heç kime sirr deyil. Lakin bu sirdir ki, niyə süpürgə, fond üçün yığılan pulları müəyyən hissəsi uşaq nəşrlərinə ayırmır? Əksər məktəblidən soruşsanız ki, "Göyərçin", "Savalan", "Günəş"... və "Nokia" nədir, təbii ki, "Nokia"-nın nə olduğunu daha tez deyəcək. Uşaq nəşrlərinə məktəblilərin maraq göstərməsində əsas faktor nəşrlərin özləridir, başlıca stimullaşdırıcı qüvvə məktəb rəhbərliyidir. Zənnimizcə, orta məktəblərdə sayısız-hesabsız "süpürgələr" qəzet və jurnallarla əvəzlənə, daha yaxşı olardı.

UŞAQ NƏŞRLƏRİNİN MƏKTƏBLƏRƏ PAYLANMA MƏXANİZMI

Necə həyata keçirilir? Uşaq dərəcələrindən bir neçəsinin redaksiyasında olduq. Məlum oldu ki, uşaq qəzet və jurnallarının satışının təşkil olunmasına nəşrlərin redaktorları kimi məktəb direktorları maraq göstərirlər. Bəzi hallarda birinciləri bu mexanizmin maddi tərəfi daha çox düşündürür, ikincləri hökumət mənəvi tərəf düşündürməlidir. Təbii ki, həmin nəşrin məktəblilərin marağına səbəb olacağı və onların dünyagörüşünə, biliyinə müsbət təsir göstərəcəyi təqdirdə.

1958-ci ildən bu günədək müntəzəm nəşr olunan "Göyərçin" jurnalı uşaqlar üçün bir məktəbdən desək, yanılmaq. "Göyərçin" əlifbadan sonra ən vacib oxu mənbələrindən biri hesab etmək olar. İbtidai sinif dərslərindən hazırlanmasında "Göyərçin"-də gedən materiallardan ilkin mənbə kimi istifadə edilir. Həmişə adət-ənənələrimizin qorunub saxlanmasına çalışan jurnal balacalarımıza müqəddəs islam dininə, vətənə məhəbbət hissləri aşılayır. Jurnalın hər nömrəsində uşaqların marağına səbəb olacaq materiallarla, rəsmlərlə yanaşı, "Qurani-Kərim"-dən ayələr verilir. Vaxtilə 27000 tirajla nəşr olunan "Göyərçin"-in bu gün 1500-2000 tirajla yayılması müşkülə döndü. Dərginin baş redaktoru Rafiq Yusifoglu yayımın ən aktual problem olduğunu dedi: "Bu jurnalın yayımını Mətbuatıyımızı istehsalat Birliyi, "Qa-

sid", "Qaya", "Metro Servis", "Səma", "Ekspress", "Elita" həyata keçirir. Öz işçilərimizin köməyi ilə ayrı-ayrı məktəblərdə də yayımı təşkil edirik. Təəssüf ki, məktəb direktorları bu jurnalın yayılmasında, satılmasında maraqlı deyillər. R.Yusifoglu "Göyərçin"-in digər dərjələrə fərqli özəlliklərindən də söz açdı: "Azərbaycan mətbuatında ilk dəfə "Göyərçin" jurnalında komikslərdən (şəkilli hekayə - X.H) istifadə olunub. "Dədə Qorqud" komiksindən hissə-hissə jurnalda verilməsi böyük marağa səbəb oldu və ilk dəfə dövlətin vəsaiti hesabına kitab şəklində çap edildi. Balalarını milliyyət, beşerilik ruhunda tərbiyə etmək jurnalın başlıca amalıdır. Elə buna görə də müasir yazılarımızın əsərləri ilə bərabər dünya ədəbiyyatından seçmə nümunələr də uşaqları tanış edirik. Lih sonunda isə bu nağıllardan istifadə yolu ilə "Göyərçin"-in "kitabxanası" seriyasından kitablar çap olunur". Rafiq Yusifoglu reklam bazasının təşkilindən də mətbuat orqanının satışında başlıca faktor olduğunu söylədi. O, özəl dərjələrdən fərqli olaraq, həmişə öz oxunaqlılığını, səviyyəsinə qoruyub saxlayan "Göyərçin"-in satış naminə heç vaxt professionalılıqdan uzaq olmayacağını bildirdi: "Günah təbliğat işinin düzgün qurulmasındadır. "Göyərçin" çox az miqdarda yayılır. Jurnalda maraq göstərmə yoxdur. "Göyərçin" reklam bazarındadır. O yerdə ki çox-biznes öndə gedir, orda uşaq mətbuatı arxa plana keçir. Tərbiyə işini biznesə döndərmək, tərbiyədən qazanc gədmək olmaz. Bəzi uşaq nəşrləri, çox təəssüf ki, bu məqsədə xidmət edir. Tərbiyədən o vaxt yayır gədmək olar ki, vətənin adına layiq övlad yetişdirilsin".

"Göyərçin" kimi "Günəş" jurnalı (keçmiş "Pioner" jurnalı) və "Savalan" (keçmiş "Azərbaycan pioneri" qəzeti) də dövlətdən maliyyələşir. Bu iki nəşrin yayımını nəşrlərin rəhbərliyi və əməkdaşları həyata keçirir. Onlar məktəblərdə olurlar və məktəblilərin istəyi əsasında nəşrlərin məktəbləri qururlar. Və beləliklə, uşaqların öz imzası səhifələrdə gətdiyinə görə "Günəş" və "Savalan" satılır. Təbii ki, hekayəsinin, şeirinin, rəsm işinin çap olduğunu görə məktəbli çox vaxt nəşrin bir neçəsini də dostlarına,

qohumlarına, vermək üçün alır. "Günəş"-in əməkdaşları, əziyyətlə də olsa, dərginin satışını təşkil edə bildikləri üçün o qədər də gileylənməlidir.

"Günəş"-in və "Savalan"-ın yayılması üçün əməkdaşlar bəzən günlərinin çox hissəsini məktəblərdə keçirməli olurlar. Müxtəlif tədbirlərdə, "Əlifba bayramı"-nda iştirak etməklə onlar bu mətbuat nəşrləri yaşada bilirlər. Xatırladaq ki, "Günəş" 1927-ci ildən, "Savalan" isə 1938-ci ildən işıq üzü görür.

1996-cı ildən nəşrə başlayan "Tumurcuq" qəzeti də uşaqlar tərəfindən maraqla qarşılanır. "Tumurcuq" latın qrafikası ilə nəşr olunan ilk mətbuat orqanıdır, özəl nəşr olmasına baxmayaraq reklam bazasının düzgün təşkil olunması ucubətindən satışında müəyyən problemlər yaranıb. Qəzetin yayımı mexanizminə gəlincə, yayım xüsusi yayıcılar tərəfindən həyata keçirilir. Məhiyyət eynidir: bu qəzet də digərləri kimi məktəb direktorlarının, müəllimlərin marağı xaricindədir. Qəzetin redaktoru Ürfan Məmmədli "Tumurcuq"-un strukturunu, iş prinsipinin fərqli olduğunu bildirdi və yayım işi ilə məşğul olan ayrıca bölmənin mövcudluğunu qeyd etdi.

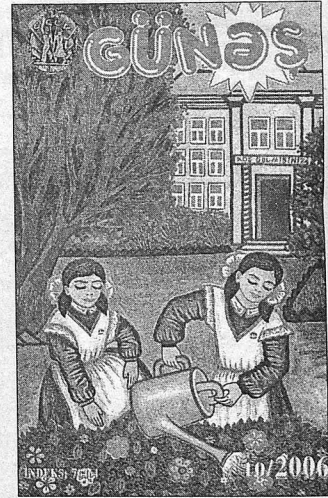
Məktəb direktorlarının uşaq nəşrlərinə ögey münasibəti, laqeydliyi qəsd-qərəzlik deyil, sadəcə olaraq, yanlış yanaşmanın nəticəsidir. Fikirimizizi əsaslandırmaq üçün (4) Nəsimi rayonundakı A.Şaiq adına 51 saylı orta məktəbin direktoru Rima Allahverdiyevadan rəhbərlik etdiyi məktəbdə uşaq nəşrlərinin yayımının təşkil olunub-olunmaması ilə maraqlandıq. Rima xanım "Savalan"-a abunə var" deməklə kifayətləndi. Gündəlik nəşr olunan və kifayət qədər oxunaqlı "525-ci qəzet"-in adını "425-ci qəzet" kimi təkrarlayan direktora digər uşaq nəşrləri və "Savalan"-a abunənin mexanizmi haqqında əlavə sual verməyə lüzum görmədik.

Nəsimi rayonundakı Nəmiş Axundov adına 1 saylı orta məktəbdə də uşaq nəşrlərinə abunə həyata keçirilmir. Burada ümumiyyətlə əksər məktəblilərin uşaq nəşrlərinə maraq göstərmədikləri və hətta onların adlarını belə bilmədikləri məlum oldu. Həmin məktəbin dil-ədə-

biyyat müəllimi Gülsüm Şahverdiyeva orta məktəblərdə qəzet və jurnallara abunə mexanizminin düzgün təşkil olunmadığını bildirdi: "Əgər məktəblilər bu gün uşaq nəşrlərinə maraq göstərsəydilər, onların dünyagörüşü orta məktəb dərsləri ilə müdaxiləyə məşğul olmasına da təkan verərdi." Gülsüm müəllimə dərs dediyi məktəbin 7-ci sinif şagirdləri Təhminə və Nərimə Rzayeva bacılarının mütləmədi olaraq uşaq dərjələri ilə maraqlanması, əlaqə yaratması nəticəsində bədii ədəbiyyata həvəs göstərmələrini və tez-tez şeirlərini, hekayələrini çap olunmasını müsbət hal kimi qiymətləndirdi.

"GÖYƏRÇİN" - "BALA DİLİ"

Qəzet, jurnal bolluğu içərisində uşaq qəzet və jurnallarının yerini müəyyənləşdirmək üçün bir neçə qəzet köşkünə də baş çəkdik. Satışda "Bala dili" və "Elili"-dən başqa heç nə görə bilmədik.

Köşklərə paylanan uşaq nəşrləri siyasi qəzetlərin idman və alyans dərjələrinin kölgəsində toz yığırdı. "ANS" şirkətlər qrupuna aid olan "Bala dili" və "Elili" yalnız reklam olduğunu və hətta reklam bazasında rəqib tanımadığına görə satılır. Belə çıxır ki, yarım əsrdən çox tarixə malik qəzet və jurnalların bazarını son illər nəşrə başlamış "Bala dili" və "Elili" əməli-başlı gəlayıb. Rəngarənglik və dolğunluq baxımından bu iki dərgini digərlərdən fərqləndirən yalnız inkişaf etmiş ölkələrin mətbuat orqanlarından edilən tərcümələrdir. Gələncəli oyunlar, krossvordlar, rəngli şəkillər digər nəşrlərdə də var. Hətta, sözün açığı, "Göyərçin"-dən aldığımız xoş təəssüratı, hiss etdiyim soy-kökə bağlılığı mən "Bala dili"-ndə və "Elili"-də duymadım. Təbii ki, məqsədimiz antireklamla məşğul olmaq deyil. Seçim oxucunundur.

Bizə isə yalnız onu demək qalır ki, "Göyərçin"-imizi pərvazlandırmasaq, "Günəş"-imizin istisini duymasaq, "Bala dili"-nin şiriniyi də hiss etməyəcəyik. Dəyərlərimizi dəyərləndirməyi bacarmalıyıq.

Xuraman HÜSEYNZADƏ